

ЕФЕКТИВНІСТЬ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ЕЙДЖИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

THE EFFECTIVENESS OF THE MODEL OF SOCIO-PEDAGOGICAL CORRECTION OF STUDENT YOUTH AGEISM IN EDUCATIONAL-CULTURAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

У статті наведено аналіз результатів дослідно-експериментальної діяльності з упровадження моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти. Актуальність нашої публікації зумовлена необхідністю пошуку нових засобів соціального виховання студентської молоді для зменшення рівня їх ейджизму. Метою є висвітлення результатів та аналіз ефективності моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму в студентів. Методами дослідження є проектування для розробки соціально-педагогічної моделі, спостереження, опитування, аналіз документації, статистики для обробки експериментальних даних, кількісний та якісний аналіз емпіричного матеріалу й інтерпретації отриманих результатів.

У статті визначено суть поняття «ейджизм студентської молоді» та особливості соціально-педагогічної корекції такого явища серед студентів у освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти. Схарактеризовано основні етапи експериментального дослідження, вибір контрольних і експериментальних закладів та кількість учасників. Реалізація моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти здійснювалася через відповідну програму. Зазначена модель виявилася ефективною, про що свідчать результати дослідження. Для порівняння рівня ейджизму студентської молоді в експериментальних і контрольних групах використано статистичний критерій Пірсона, для перевірки ефективності експерименту була застосована методика порівняння середніх величин за критерієм Стьюдента. Перспективою подальшого дослідження є удосконалення форм, методів, засобів у програмі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі з урахуванням особливостей відповідних закладів вищої освіти.

Ключові слова: студентська молодь, ейджизм, соціально-педагогічна корекція, соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді, програма соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської

молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

The article presents the analysis of the results of experimental work on the implementation of the model of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher education institution. The relevance of this publication is due to the need to find new means of social education of students in order to reduce their level of ageism. The aim is to highlight the results and analyze the effectiveness of the model of socio-pedagogical correction of ageism in students. The research methods are design for the development of socio-pedagogical model, observation, survey methods, analysis of documentation, mathematical statistics for the processing of experimental data, quantitative and qualitative analysis of empirical materials and interpretation of the results.

The article substantiates the essence of the concept of "student youth ageism" and peculiarities of socio-pedagogical correction of this phenomenon in students in the educational and cultural environment of higher education institution. It describes the main stages of the experimental research and the choice of control and experimental institutions and the number of participants. Implementation of the model of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher education institution was carried out through the appropriate program. This model proved to be effective, which is proved by the results of the research. Pearson's statistical criterion was used to compare the level of ageism of students in the experimental and control groups, and the method of comparing the mean values by Student's criterion was used to test the effectiveness of the experiment. The perspective of further research is the improvement of forms, methods, means in the program of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment, taking into account the characteristics of the correspondent institutions of higher education.

Key words: student youth, ageism, socio-pedagogical correction, socio-pedagogical correction of student youth ageism, program of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher education institution.

УДК 378.035:316.647.82-057.087
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-1-27>

Печериця Н.М.,
аспірантка кафедри соціальної педагогіки
Харківської державної академії
культури

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Швидкий темп розвитку інформаційної цивілізації призводить до знецінення людей похилого віку в індивідуальній та суспільній свідомості та їх дискримінації. Найуразливішою до негативного стереотипного сприйняття та знецінення людей похилого віку є студентська молодь, оскільки відкритість, доступність та неконтрольований вплив сучасного медіапростору формує у свідомості сту-

дентів негативне ставлення до людей третього віку. Тенета інтернету пронизані негативними стереотипами стосовно старості, людей похилого віку, тому останні за сучасних умов та нестачі соціального досвіду студентами сприймаються як непридатні для суспільної користі, немічні, негідні уваги тощо. Саме тому в новітніх соціокультурних умовах значної актуальності набуває необхідність пошуку ефективних засобів соціального виховання, що

забезпечить позитивний соціальний розвиток студентської молоді та шляхів подолання ейджизму, оскільки від гармонійності соціалізації майбутніх випускників вищої освіти залежатиме вектор розвитку нашого майбутнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Студентську молоддь як особливу соціально-демографічну категорію досліджували Н. Богданова, О. Білик, І. Курлішук, В. Лісовський, Н. Максимовська, М. Максимовський, Г. Подоляк, А. Рижанова, О. Рудакова, С. Савченко, О. Севастьянова, Л. Сукорянська, О. Целякова В. Штифурак, О. Язловецька та інші учені. Ейджизм як негативне соціальне явище вивчали Р. Батлер, О. Березіна, В. Біскуп, М. Євдокимова, Т. Городова, О. Колпіна, О. Краснов, І. Кресіна, Л. Магдисюк, А. Мікляєва, Л. Міщиха, О. Осетрова, Е. Палмор, Н. Сейко та інші науковці. Середовище закладу вищої освіти як впливовий чинник на процес соціального розвитку студентів вивчали О. Білик, О. Керницький, Л. Побережна, Г. Пономарьова, О. Прищепка, В. Стрельцова та інші. Аспекти соціально-педагогічної корекції характеризували Г. Василенко, Т. Гніда, Н. Заверико, В. Носенко, Т. Окушко, Н. Сейко, Г. Товканець та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте недостатньо дослідженою та невирішеною сьогодні залишається проблема обґрунтування та аналізу ефективності соціально-педагогічної корекції ейджизму в освітньо-культурному середовищі закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

Метою статті є висвітлення результатів дослідно-експериментальної роботи з соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтуючись на теоретичних положеннях сутності та проявів явища ейджизму, психовікових та соціальних особливостях студентської молоді, ейджизм студентської молоді розглядаємо як латентну форму негативного соціального стереотипу з боку студентів стосовно людей похилого віку, що проявляється у когнітивному, ціннісному, емоційно-вольовому і поведінковому аспектах на міжособистісному та середовищному рівнях. Особливостями соціально-педагогічної корекції явища ейджизму є те, що вона спрямована на виправлення негативного соціального стереотипу в студентів стосовно людей похилого віку на особистісному рівні з використанням корекційно-виховного потенціалу закладу освіти, соціуму, інформаційно-віртуального простору, а також з активізацією в студентів соціально схвалених способів співіснування (зміна та удосконалення соціокультурного середовища), що буде сприяти зміні негативного стереотипу на позитивний, гармонійний та міжпоколінній взаємодії, ціннісному співіснуванню.

Експериментальне дослідження проводилося для підвищення ефективності соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО та зниження рівня ейджизму. Експериментальне дослідження передбачало констатувальний, формувальний та контрольний етапи. Констатувальний етап дав можливість виявити вихідний рівень прояву ейджизму в студентів, формувальний – реалізувати програму соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в середовищі ЗВО, а контрольний – інтерпретувати та проаналізувати результати експерименту. Реалізація моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді відбувалася через відповідну програму, що здійснювалася протягом 2017–2018 навчального року. Для цього були обрані контрольні та експериментальні групи в закладах вищої освіти за такими ознаками: регіональні параметри, схоже професійне спрямування, наявність у ЗВО структури, що могла сприяти впровадженню програми. Обраними установами стали Харківська державна академія культури (далі – ХДАК), Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (далі – ХГПА), Українська інженерно-педагогічна академія (далі – УІПА) та Український державний університет залізничного транспорту (далі – УкрДЗУТ). У діагностиці взяли участь студенти ХГПА – 2 607 студентів, ХДАК – 2 573 студенти, УІПА – 10 404 студенти, УкрДУЗТ – 10 000 студентів, у реалізації програми в ХГПА – 478 студентів, ХДАК – 486 студентів, УІПА – 512 студентів, УкрДУЗТ – 527 студентів, загалом – 2 003 студенти. За відносно гіршими показниками попереднього діагностування було обрано два експериментальні (ХДАК, УкрДЗУТ, загалом 1013 осіб) та два контрольні (ХГПА, УІПА, загалом 990 осіб) заклади.

Узагальнивши теоретичні та практичні положення соціально-педагогічної діяльності О. Безпалько, М. Галагузової, І. Зверевої, А. Капської, О. Караман, А. Рижанової, С. Хлебика та інших, особливості соціально-педагогічної корекції різних негативних соціальних явищ, висвітлені у працях Т. Барсукової, О. Бурої, Г. Василенко, Т. Гнідої, Н. Заверико, Ю. Клейберг, Т. Окушко, О. Ратинської, М. Спіріної, Г. Товканець, та специфіку діяльності зі студентською молоддю у середовищі ЗВО за О. Білик, М. Братко, Н. Максимовською, М. Максимовським, С. Савченко, Л. Сукорянською, В. Штифурак та іншими, ми з'ясували, що особливістю програми соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО є те, що вона спрямована на виправлення негативного соціального стереотипу в студентів до людей похилого віку завдяки інтеграції корекційних зусиль внутрішнього освітньо-культурного середовища

закладу освіти, зовнішнього соціально-виховного та інформаційно-віртуального простору за допомогою виправлення, компенсації, стимулювання позитивних соціальних цінностей, якостей, рис, поведінки в студентів щодо людей похилого віку.

Для підтвердження ефективності запровадженої моделі використовувався кількісний аналіз – математична статистика. Для порівняння рівня ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО в експериментальних і контрольних групах використано статистичний критерій Пірсона (критерій χ^2). Була висунута нульова гіпотеза про тотожність двох сукупностей, наведених у таблиці 1. Статистичне значення критерію χ^2 було обчислено за такою формулою:

$$T_{\text{екс}} = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=1}^2 \frac{(n_{1i} p_{2i} - n_{2i} p_{1i})^2}{(p_{1i} + p_{2i})}, \quad (1)$$

де n_1, n_2 об'єми двох вибірок із двох сукупностей;

p_{1i} – кількість об'єктів першої вибірки i -ої категорії;

p_{2i} – кількість об'єктів другої вибірки i -ої категорії.

За повного збігу емпіричних та критичних частот $\sum (n_{1i} p_{2i} - n_{2i} p_{1i})^2 = 0$. Якщо збігу немає, то необхідно провести порівняння емпіричного значення χ^2 з його критичним значенням, яке визначається за таблицею [7, с. 479] з урахуванням ступенів свободи n . У такому разі для рівня значущості $\alpha = 0,05$ (тобто надійність 95%, що є загальноприйнятим для педагогічних досліджень), кількість ступенів свободи $k = n - 1 = 3 - 1 = 2$ (n – кількість рівнів: репродуктивний, продуктивний, креативний за кожним показником), критичне значення критерію $T_{\text{табл}} = 6,0$.

Нульова гіпотеза, яка передбачає, що різниця між обчисленими емпіричними частотами та мате-

матичним очікуванням має випадковий характер і між ними немає різниці, відхиляється, якщо $T_{\text{емп}} > T_{\text{табл}}$ для прийнятого рівня значущості α . У такому разі приймається альтернативна гіпотеза, тобто розподіл об'єкта на n категорій за станом досліджуваної якості є відмінним в двох розглянутих сукупностях.

Щоб порівняти експериментальні та контрольні групи між собою і визначити, чи всі групи є приблизно рівними за всіма критеріями, за формулою (1) було визначено значення критерію $T_{\text{емп}}$ для всіх експериментальних та контрольних груп. Отримані результати наведено в таблиці 1.

Аналіз даних таблиці 1 показав, що експериментальні та контрольні групи задовольняють умову невідмінності двох сукупностей $T_{\text{емп}} < T_{\text{табл}}$. Отже, за допомогою критерію Пірсона (критерію χ^2) було виявлено, що всі групи мають близькі вихідні дані. Результати розрахунків, наведені у таблиці 2, свідчать про несуттєві статистичні відмінності між контрольними та експериментальними групами на початку експерименту.

Величини χ^2 не перевищують значення 0,88, тобто усі наведені результати менші за критичне значення Пірсона (критичне значення χ^2 при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$ $T_{\text{табл}} = 6,0$), що означає приблизно однаковий рівень сформованих експериментальних та контрольних груп на початку проведення експерименту. Як бачимо, результати свідчать, що групи однорідні. Порівняємо результати дослідження, отримані на початку та після експерименту за кожним критерієм.

Для перевірки ефективності експерименту була застосована методика порівняння середніх величин \bar{x}_1 та \bar{x}_2 за критерієм Стьюдента. Коефіцієнт Стьюдента для двох сукупностей (початкової

Таблиця 1

Дослідження експериментальних і контрольних груп за критерієм Пірсона

Критерій	$T_{\text{емп}}$			$T_{\text{табл}}$
	ЕГ 1 – КГ 1	ЕГ 2 – КГ 2	ЕГ – КГ	
Когнітивний	0,49	0,41	0,87	6
Мотиваційно-ціннісний	0,11	0,31	0,39	
Емоційно-вольовий	0,59	0,24	0,79	
Поведінковий	0,32	0,57	0,88	
Узагальнені дані за всіма критеріями	0,34	0,36	0,67	

Таблиця 2

Дослідження динаміки критеріїв експериментальних і контрольних груп за критерієм Стьюдента

Критерій	$T_{\text{емп}}$						t_a
	ЕГ 1	КГ 1	ЕГ 2	КГ 2	ЕГ	КГ	
Когнітивний	11,49	3,03	11,85	2,66	16,51	4,03	4,3
Мотиваційно-ціннісний	12,21	2,85	13,05	3,02	17,46	4,16	
Емоційно-вольовий	11,21	2,85	11,91	3,02	16,37	4,16	
Поведінковий	11,84	2,66	12,39	2,85	17,14	3,90	
Узагальнені дані за всіма критеріями	11,49	3,03	11,98	2,85	16,56	4,03	

та кінцевої) з різними дисперсіями S_1^2 та S_2^2 підраховується за такою формулою [7]:

$$t_{\text{емп}} = \frac{\bar{X}_2 - \bar{X}_1}{\sqrt{S_1^2/n_1 + S_2^2/n_2}}, \quad (2)$$

де n_1 та n_2 – обсяг сукупностей.

Вибираючи довірчу імовірність недопущення помилки α , отриманий коефіцієнт треба порівняти з критичним (табличним) значенням коефіцієнта Стюдента t_α для даного числа ступенів свободи k ($k = n - 1$). Статистична вірогідність гіпотези під-

тверджується з даною імовірністю, якщо отриманий коефіцієнт Стюдента не менше ніж табличний.

Нульова гіпотеза, яка передбачає, що середні значення у двох сукупностях рівні, відхиляється, якщо $t_{\text{емп}} > t_\alpha$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$. У такому разі приймається альтернативна гіпотеза про достовірну відмінність середніх у двох розглянутих сукупностях, тобто робиться висновок щодо ефективності експериментального впливу.

Вірогідність змін за всіма показниками для експериментальних груп підтверджена з досить висо-

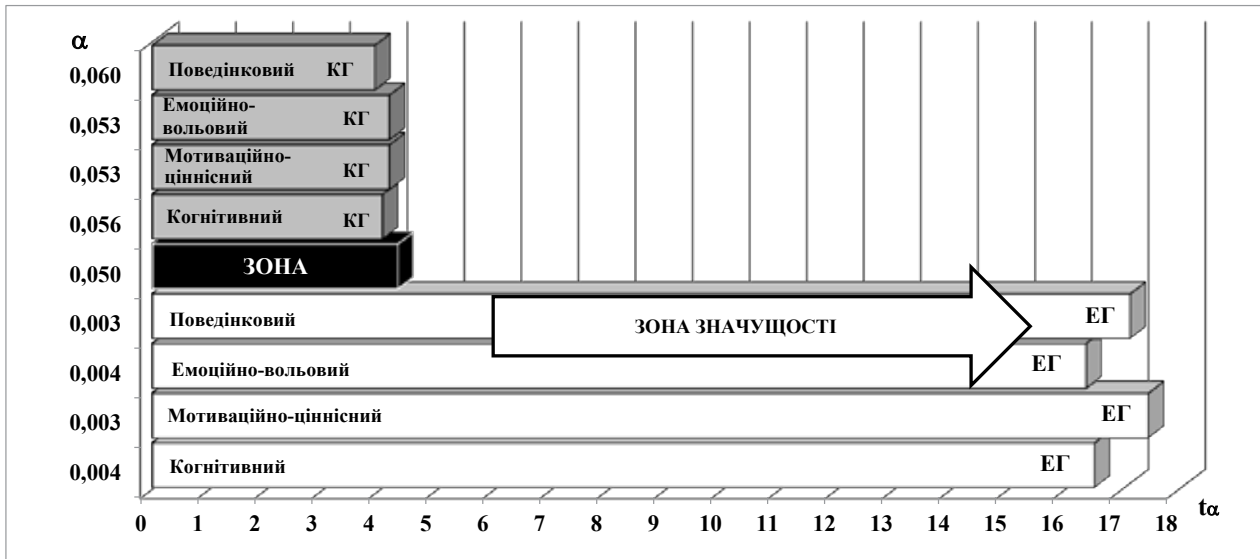

Рис. 1. Вісь значущості змін після експерименту за всіма критеріями

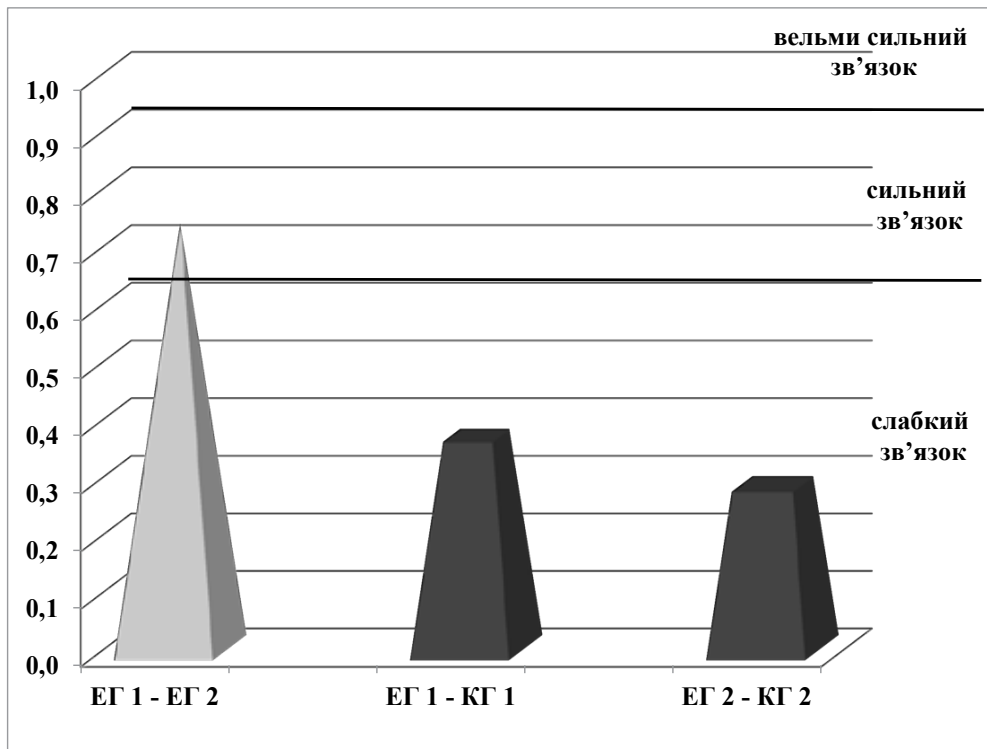

Рис. 2. Значення коефіцієнтів кореляції позитивних змін в експериментальних та контрольних групах

кою імовірністю (не нижче 95%). І навпаки, для контрольних груп зміни за всіма показниками є незначними.

На рисунку 1 наведено вісь значущості для всіх критеріїв (узагальнено за всіма експериментальними та контрольними групами).

На презентованому рисунку 1 усі значення Темп для експериментальних груп перебувають у зоні значущості ($T_{емп} > 4,3$ при $k = 2$ для рівня значущості $\alpha = 0,05$). Отже, результати дослідження дають змогу констатувати, що статистична суттєвість відмінностей між контрольними та експериментальними групами спостерігається після експерименту. Контрольні групи зазнали незначних змін після експерименту, експериментальні групи наприкінці експериментальної роботи продемонстрували значні зміни.

Результати експерименту свідчать про позитивні здобутки, що підтверджено динамікою змін за критеріями, а здійснений аналіз цих результатів дає підстави стверджувати про ефективність цільової програми. Після того як ми переконалися у достовірності змін в експериментальних групах після експерименту, проведемо кореляційний аналіз позитивних змін за всіма критеріями між усіма групами.

Для оцінювання ступеню залежності двох величин між собою (позитивних змін в групах за всіма критеріям) необхідно визначити коефіцієнти кореляції між цими змінами. Оцінювання взаємного впливу критеріїв може бути виконано за величиною відхилення отриманих значень від їх середніх величин. Обчислення проводяться за такою формулою:

$$(x_{1i} - \bar{x}_1), (x_{2i} - \bar{x}_2) \quad (i = 1, 2, \dots, n). \quad (3)$$

Однак порівняння цих величин за всіма значеннями масивів X_1 і X_2 будуть коректними тільки в відносних одиницях. Для приведення вихідних даних до такого виду необхідно провести нормування значень на їх середньоквадратичні відхилення:

$$\tilde{x}_1 = \frac{x_{1i} - \bar{x}_1}{\sigma_{x1}}, \quad \tilde{x}_2 = \frac{x_{2i} - \bar{x}_2}{\sigma_{x2}}, \quad (4)$$

де

$$\sigma_{x1} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_{1i} - \bar{x}_1)^2}{n}}; \quad \sigma_{x2} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_{2i} - \bar{x}_2)^2}{n}}. \quad (5)$$

Коефіцієнт кореляції – це середня величина додатку нормованих відхилень. Він обчислюється так:

$$r = (\tilde{x}_{1i} \cdot \tilde{x}_{2i}) = \frac{\sum_{i=1}^n \tilde{x}_{1i} \cdot \tilde{x}_{2i}}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_{1i} - \bar{x}_1) \cdot (x_{2i} - \bar{x}_2)}{\sigma_{x1} \cdot \sigma_{x2}}. \quad (6)$$

Якщо в цій формулі виконати деякі зміни, то буде отримана залежність, більше придатна для розрахунків:

$$r = \frac{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot x_{2i} - \sum_{i=1}^n x_{1i} \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}}{\sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{2i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{2i}\right)^2} \cdot \sqrt{n \cdot \sum_{i=1}^n x_{1i}^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_{1i}\right)^2}}. \quad (7)$$

Якщо зв'язок між ознаками близький до лінійної функціональної, то коефіцієнт кореляції дорівнює одиниці ($r = \pm 1$). Якщо зв'язку взагалі не існує, то $r = 0$. Вважають, що за $r \leq 0,6$ зв'язок слабкий, за $0,6 < r < 0,9$ зв'язок сильний, а за $r \geq 0,9$ – вельми сильний. Обчислені коефіцієнти кореляції зведемо до таблиці 3.

Таблиця 3

Коефіцієнти кореляції позитивних змін в експериментальних та контрольних групах

Групи	ЕГ 1 – ЕГ 2	ЕГ 1 – КГ 1	ЕГ 2 – КГ 2
Значення	0,737	0,369	0,285

Для наочності ступеня зв'язку данні таблиці 3 наведемо на рисунку 2.

Аналізуючи отримані результати у таблиці 3, можна зробити такий висновок: зв'язок між позитивними змінами в експериментальних та контрольних групах слабкий. Водночас зв'язок між позитивними змінами в експериментальних групах сильний. Цей висновок ще раз підтверджує позитивний вплив та ефективність розробленої цільової програми саме для експериментальних груп.

Висновки. Результати проведеного експериментального дослідження дають змогу стверджувати, що після експерименту спостерігається статистична суттєвість відмінностей між контрольними та експериментальними групами. Визначені контрольні групи закладів (ХГПА, УІПА) зазнали незначних змін після експерименту, а от експериментальні групи (ХДАК, УкрДЗУТ) наприкінці експериментальної роботи продемонстрували істотні зміни. Отже, результати проведеного експериментального дослідження свідчать про позитивні зміни, що підтверджено динамікою у показниках, а здійснений аналіз цих результатів дає підстави говорити про ефективність моделі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО. Перспективою подальшого дослідження є удосконалення форм, методів, засобів у програмі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі з урахуванням особливостей відповідних закладів вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білик О.М. Теорія та методика соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі ВНЗ : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 ; ДЗ «Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Старобільськ, 2018. 683 с.

2. Гніда Т.Б. Соціально-педагогічна корекція особистісних вад важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Слов'янськ : Донбаський держ. пед. ун-т, 2014. 36 с.

3. Максимовський М.І. Розвиток соціальної культури студентської молоді засобами анімаційної діяльності : дис ... канд. пед. наук : 13.00.05 ; ДЗ «Луганський нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Старобільськ, 2018. 276 с.

4. Максимовська Н.О. Теоретичні і методичні засади соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля :

дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 ; ХДАК. Харків, 2015. 559 с.

5. Окушко Т.К. Соціально-педагогічні умови корекції девіантної поведінки підлітків у позашкільних навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2009. 22 с.

6. Рижанова А.О. Соціалізація студентської молоді в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2009. Вип. 27. С. 200–208.

7. Гмурман В.Е. Теория вероятностей и математическая статистика : учебное пособие для вузов. 9-е изд., стер. Москва : Высш. шк., 2003. 479 с.